

سیستم کنترل داخلی؛

پیشبرد هدفها

گفتگو با

آقای ابوالقاسم فخاریان

حسابدار رسمی

سازمان

به میز گفتگوی حسابرس خوش آمدید. تجربه غنی شما در زمینه طراحی و توسعه سیستم کنترل داخلی فرصت ویژه‌ای به خوانندگان مجله می‌دهد که با پیچیدگیهای این حوزه آشنا شوند. گفتگو را با تعریف سیستم کنترل داخلی و هدف از طراحی و اجرای آن آغاز کنیم.

فخاریان

سیستم کنترل‌های داخلی، مجموعه تدابیر و سازوکارهایی است که مدیریت برای حفظ و بهره‌برداری مطلوب از منابع، کسب اطمینان از پیشبرد هدفها و استراتژیهای سازمان، پیشگیری از تحمل ریسک و مخاطرات قابل اجتناب، و اتکاپذیری گزارشهای مالی در یک بنگاه اقتصادی، اتخاذ کرده و پابرجا می‌سازد.

سازمان

شرکتها در استقرار کنترل‌های داخلی با چه موانع مهمی روبه‌رو هستند؟

فخاریان

موانع گوناگونی را می‌توان برای استقرار کنترل‌های داخلی در شرکتها برشمرد. نخست آنکه اگر بپذیریم که مسئولیت استقرار، بهره‌برداری

به عبارت دقیق تر، در ارزیابی اثربخشی کنترل‌های داخلی باید به این پرسشها پاسخ داد که آیا منابع سازمان به‌درستی بهره‌برداری می‌شوند، گزارش‌های مالی و عملکرد از قابلیت اتکای لازم برخوردارند، از هدر رفتن منابع، سوءاستفاده و تقلب جلوگیری به عمل می‌آید، ریسک و مخاطرات بنگاه به‌درستی شناسایی و مدیریت می‌شود و در نهایت پیشبرد هدفها و استراتژیها به‌صورتی نظام‌مند پیش می‌شود یا خیر. بدین اعتبار، اثربخشی کنترل‌های داخلی از ویژگیهای پراهمیت سیستم کنترل‌های داخلی قلمداد می‌شود.

سازمان

اجرای صحیح گزارشگری اثربخشی کنترل‌های داخلی از سوی مدیریت، مستلزم چه پیش‌زمینه‌هایی است؟

فخاریان

در بیانی ساده، اجرای صحیح گزارشگری اثربخشی کنترل‌های داخلی در گرو رفع موانع و محدودیت‌هایی است که در راه استقرار و بهره‌برداری از سیستم کنترل‌های داخلی می‌تواند پدید آید که در پرسش پیشین به اجمال به آنها پرداخته شد. اما به هر حال مدیریت و تدابیر درون یک بنگاه به‌تنهایی نمی‌تواند اجرای صحیح گزارشگری اثربخش کنترل‌های داخلی را تضمین کند.

در این جهت انتظارها و مطالبه‌های مراجع قانون‌گذار و نگاه و رسیدگی کارشناسانه همراه با استقلال رأی حسابرسان داخلی و مستقل نیز تأثیرگذار خواهد بود.

سازمان

آیا گزارشگری مدیریت در مورد کنترل‌های داخلی و اظهارنظر حسابرس نسبت به گزارش مزبور در مورد همه شرکتها باید رعایت شود و یا شرکت‌های کوچک و متوسط از آن معافند؟

فخاریان

در این مورد بیش از آنکه مقیاس و بزرگی و کوچکی شرکتها مطرح باشد، ماهیت و ساختار آنها را باید ملاک قرار داد. در شرکت‌هایی که خانوادگی و به اصطلاح در قالب کسب‌وکار فامیلی (Family Business) اداره می‌شوند و یا موضوع ساده و تعریف‌شده کسب‌وکار را پیشه کرده‌اند، در قیاس با

و پایش سیستم کنترل‌های داخلی به عهده مدیریت است، مقدم بر هر چیز مدیریت بنگاه باید نسبت به مفهوم، اهمیت و آثار و نتایج به‌کارگیری کنترل‌های داخلی آشنایی لازم و از آن مهمتر اعتقاد و باور عمیق داشته باشد.

مانع عمده دیگر، نبود و یا ضعف سازوکارهای لازم از جمله تدوین و استقرار نظام کنترل‌های داخلی مبتنی بر ارزیابی ریسک، نبود سیستم گزارشگری، پایش و پیگیری اعمال و بهره‌برداری از نظام تدوین‌یافته و سیستم‌های نرم‌افزاری و اطلاعاتی برای پشتیبانی سیستم کنترل‌های داخلی است.

سازمان

ملزم ساختن مدیران به گزارشگری کنترل‌های داخلی ناظر بر گزارشگری مالی و حسابرسان در اظهارنظر درباره کنترل‌های داخلی چه آثاری در بهبود کیفیت گزارشگری مالی دارد؟

فخاریان

قانونی و یا الزامی نمودن گزارش کنترل‌های داخلی ناظر بر گزارشگری مالی به‌ویژه از لحاظ رعایت ذینفع‌های برون‌سازمانی دارای اهمیت است. رسیدگی و اظهارنظر حسابرسان بیشتر به اطمینان از تهیه و ارائه این گزارش کمک می‌کند و البته تا حدودی نیز می‌تواند زمینه بهبود گزارش مزبور را فراهم کند. اما بهبود و ارتقای گزارش، به عوامل دیگری از جمله نظام‌یافتگی کنترل‌های داخلی، رویکرد مناسب در ارزیابی کنترل‌های داخلی، دانش و توانایی فنی تهیه‌کنندگان گزارش در حوزه مالی و پشتیبانی و مسئولیت‌خواهی مدیریت بستگی دارد.

سازمان

در اصل گزارشگری اثربخشی کنترل‌های داخلی چه تأثیری در کارکرد و عملکرد بنگاه دارد؟

فخاریان

صرف وجود نظام کنترل‌های داخلی که گاهی به‌صورت رفع تکلیف استقرار می‌یابد، اگر از اثربخشی لازم برخوردار نباشد، می‌تواند اطمینان کاذب ایجاد کرده و آثار زیانبار در بر داشته باشد. منظور از اثربخشی کنترل‌های داخلی این است که آیا هدفها و انتظارها از سیستم کنترل‌های داخلی که در پیش‌بدان اشاره شد، تحقق یافته است یا خیر.

شرکتهای با کسب‌وکار پیچیده، همراه با تعدد موضوعهای فعالیت و محصول، پراکندگی جغرافیایی، وجود چرخه‌های وسیع کسب‌وکار (خرید، تولید، انبارداری، شبکه فروش، وصول مطالبات و غیره)، و ذینفع‌های بیرونی متعدد، از اهمیت کمتری برخوردار است. اگر حتی مقیاس و حجم بنگاه را نیز در نظر داشته باشیم، باید شرکتهای کوچک را جدا کنیم و دیگر عواملی که به شرح یادشده بدانها اشاره شد را در نظر بگیریم. در این صورت، رعایت گزارشگری در مورد شرکتهای بزرگ و متوسط ضروری و سودمند است.

سازمان

آیا گزارش مدیریت نسبت به کنترل‌های داخلی می‌تواند مستندی برای شناسایی نقاط ضعف کنترل‌های داخلی باشد؟

فخاریان

ارزیابی نقاط قوت و ضعف کنترل‌های داخلی یک امر تخصصی و حرفه‌ای است که در اصل باید به‌وسیله حسابرسان داخلی انجام یابد. با توجه به پیچیدگی و تخصصی بودن ارزیابی کنترل‌های داخلی، ضوابط و ملاحظه‌های گوناگونی ناظر به استقرار و به‌کارگیری و ارزیابی اثربخشی کنترل‌های داخلی وجود دارد که از آن جمله می‌توان به مدل کوزو (COSO)، استانداردهای حسابرسی داخلی و رویکرد ریسک‌محور در ارزیابی کنترل‌های داخلی اشاره کرد. بنابراین مستند قابل اتکا برای شناسایی نقاط ضعف کنترل‌های داخلی، گزارشهای حسابرسان است. گزارش مدیریت نسبت به کنترل‌های داخلی تنها وسیله‌ای برای انعکاس و آگاه نمودن دیگر ذینفع‌ها و به‌ویژه سهامداران از وضعیت کنترل‌های داخلی است که از سوی حسابرسان ارزیابی و تکمیل شده است.

سازمان

گزارشگری مالی و افزایش کیفیت آن چه اهمیت و آثاری در عملکرد بنگاه دارد؟

فخاریان

گزارشهای مالی به‌واسطه محتوای اطلاعاتی، اصول و استانداردها و نظام‌های کنترلی ناظر بر تهیه و ارائه آنها از جایگاه محوری در مجموعه سیستم‌های اطلاعاتی برخوردار است. عوامل اساسی همچون سودمندی و مرتبط بودن،

جامعیت، قابلیت اتکا، شفافیت و بهنگام بودن گزارشها در مجموع بیانگر کیفیت گزارشهای مالی است. در عین حال گزارشهای مالی از این جهت که گذشته‌گرا و متکی به اطلاعات تاریخی است و به‌لحاظ آنکه تنها در محدوده ارقام مالی به انعکاس عملکرد بنگاه می‌پردازد و جوانب کیفی را منعکس نمی‌کند، همواره مورد نقد قرار گرفته است.

براساس این واقعیتها، کیفیت و سودمندی گزارشها می‌تواند با تدابیر و اقدامهایی از جمله افزودن شاخص‌های غیرمالی و پیش‌بینی‌های مالی در کنار روایت عملکرد و وضع و حال گذشته بنگاه به میزان زیادی ارتقا یابد.

سازمان

سازمان بورس و دیگر مراجع حرفه‌ای چه مساعدتی برای اجرایی شدن این کار می‌توانند انجام دهند؟

فخاریان

سازمان بورس به‌عنوان مهمترین رکن مقررات‌گذار و نظارتی بازار سرمایه که در جهت ایجاد شفافیت و حفظ منافع سهامداران کوشش می‌کند و مراجع حرفه‌ای، به‌ویژه جامعه حسابداران رسمی می‌توانند با استفاده از تجربه‌ها و راه‌های پیموده‌شده بورس‌های کشورهای پیشرفته و انجمن‌های حرفه‌ای پیشرو، به شرکتهای در ارائه گزارشهای مالی براساس گزارشگری جامع، که ضمن آن شاخص‌های غیرمالی در گزارشها مورد لحاظ قرار می‌گیرد و اطلاعاتی مانند میزان پیشبرد استراتژی‌ها، چگونگی مدیریت ریسک، رعایت مسئولیت‌های اجتماعی و سازوکارهای اتخاذشده برای استقرار و کارکرد حاکمیت شرکتی به ذینفع‌ها منعکس می‌شود، کمک کنند و به ارتقای کیفیت گزارشهای مالی یاری رسانند. الزامی شدن گزارشگری بر مبنای مدل **استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی (IFRS)** گامی بلند در مسیر ارتقای کیفیت گزارشهای مالی است که به حسب ضرورت باید حسابداران و حسابرسان شرکت را با نحوه تهیه گزارشهای مالی براساس مدل مزبور آشنا و تجهیز کند.

سازمان

از مشارکت شما سپاسگزاریم.